

Ну што ж, цётка не такая ўжо і арыгінальная: замежныя турысты, калі траплялі ў *туалеты* на нашых вакзалах, таксама хацелі памерці.

Ту-а-лет — як французскі выгук вялікай сацыяльнай эвалюцыі — неяк слаба прабіваўся ў лясістую Беларусь. З усіх першасных патрэбаў тутэйшага чалавека над ім вісела і цяжэла, уважалася за галоўнае адна — патрэба працы. Лёзунг „нішто чалавечае...“ увасабляўся ў самай куртатай форме: дамы з усіх *туалетаў* часцей патрабавалі ватоўку і боты, *туалетнае мыла* пэрыядычна было дэфіцытам, *туалетная папера* нейкі час прадавалася па сьпісах — толькі для вэтэранаў.

Праўда, у СССР мільённымі накладамі выходзілі газэты. Затое грамадзкіх прыбіральняў было надзвычай мала.

Даступнасьць прыбіральні робіць чалавека лёгкай і свабодным. Недаступнасьць — ператварае задавальненьне патрэбаў у экзэкуцыю патрэбамі... Таму многіх вязьняў і затрыманых пазбаўляюць *туалету*. У куце кожнай турэмнай камэры стаяла і стаіць — як сымбаль броду, пакутаў і прыніжэньня — параша.

Беларускія аўтобусы, што коцяць дарогамі Эўропы, па-ранейшаму спыняюцца ў лясках, каб пасажырам схадзіць да ветру. „*Платны туалет*“ застаецца страшным пудзілам.

На берасьцейскім памежжы *туалеты* ў цягнікох зачыняюцца на некалькі гадзінаў. Далей — залежыць, у які бок паедзеце. Там, дзе церпяць, сьмярдзіць парашай. Там, дзе паўсюль *туалеты*, лунае дух свабоды.

Тутэйшыя

Сярэжук Сокалаў-Воюш

Слова „*тутэйшыя*“ „Вялікалітоўска-расійскі слоўнік“ Яна Станкевіча не падае зусім. Няма яго і ў „Расейска-крыўскім“ слоўніку Ластоўскага. Затое адзін зь першых савецкіх слоўнікаў — „Беларуска-расейскі слоўнік“ Некрашэвіча і Байкова — ужо перакладае слова *тутэйшы* расейскім „здешний“, а пяцітомны Тлумачальны слоўнік беларускай мовы тлумачыць: *тутэйшы* — той, хто родам з гэтай мясцовасьці, хто жыве тут, не прыезджы, не прывазны і г.д.

Недасьведчаны чалавек можа зрабіць са сказанага выснову, што слова „*тутэйшы*“ — новае, і гэткім чынам трапіць у зман.

Станкевіч і Ластоўскі не фіксуюць гэтага слова з адной простае прычыны. У прадмове да мюнхенскага выданьня Купалавай драмы „*Тутэйшыя*“ чытаем: „...тэрмінам „*тутэйшыя*“ народ наш за даўгую эпоху навалы на яго нацыянальных перасьледаў і дэнацыяналізацыйных напораў з розных бакоў прызвычаіўся абазначаць самога сябе як нейкім своеасаблівым нацыянальным псэўданімам“. Урэшце, аўтар прадмовы прыходзіць да думкі, што тэрмін „*тутэйшыя*“ трэба ўжываць у значэньні „нацыянальнае і, шырэй, наагул ідэйнае бесхрыбетнасьці“. А вось расейскае „здешний“, паводле слоўніка таго самага Станкевіча, трэба перакладаць як *туташні*. Прынамсі, так яно гучыць яшчэ ў Статуце Вялікага Княства Літоўскага.

Я ж закончу радкамі зь беларускай паэзіі:

Ці сэнс шырэйшы, ці вузейшы,
Шукаць адрозьненняў дарма —
Калі ты ёсьць, і ты — *тутэйшы*,
То значыць, што цябе няма.